

контенту навчальної діяльності дистанційного навчання. Знання, врахування і застосування організаційних, лінгводидактичних умов при формуванні е-контенту дистанційного для здобувачів з порушеннями слуху свідчить про достатній рівень компетентності фахівця сурдопрофілю.

Список використаних джерел:

1. Кульбіда С.В., Чепчина І.І. (2009). Проект концепції жестової мови в Україні. *Дефектологія. № 3, 3-7.*
2. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху. С. В. Кульбіда, І. І. Чепчина, Н. Б. Адамюк, А. В. Замша, Н. А. Зборовська, Н. В. Іванюшева, О. М. Лещенко. Київ: УТОГ, 2011. 53 с.
3. Navigating two languages in the classroom. M Marschark, SM Lee, G Tang... - ... and bilingual deaf ..., 2014 - books.google.com
4. Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів в умовах модернізації освітньої діяльності). *Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 вид., доп. і переробл., 229-256.* Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова.
5. Кульбіда С.В. (2021). Особливості комунікативної діяльності нечуючих учнів: *монографія.* ІСПП імені Миколи Ярмаченка. Відділ НЖМ. Київ: Інтерсервіс, 2021. 200 с.
6. Воробель Г.М. (2022). Спільнота дітей з порушеннями слуху в Україні: забезпечення права на якісні освітні послуги. Sectoral research XXI: Characteristics and features. Volume 3, April 22, 2022. Chicago, USA. *Collection of scientific papers «SCIENTIA»*, 52-55. Вилучено з <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/22.04.2022/734>
7. Kulbida, S. (2019). Features of bilingual approach application in special institutions for deaf in Ukraine. *Education: Modern Discourses*, 2, 141-152. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-17>
8. Kulbida, S. (2020). Linguistic personality in Ukrainian language education of deaf education direction. *Education: Modern Discourses*, 3, 131-142. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-13>
9. Коломоєць, А. (2020). Досвід застосування української жестової мови як засобу навчання вчителями і вихователями навчально-реабілітаційного центру «Сузір'я ДОР». *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 41-45. <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v2.15>
10. Коломоєць А.О., Луценко Л.М. (2020). Деякі аспекти здійснення комплексної реабілітації осіб з порушеннями слуху в умовах спеціального закладу освіти. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 24-28.

Литвинова Віра Володимирівна,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями слуху
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

**МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ
ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ**

Зміст сучасних підручників з математики для дітей з порушеннями слуху спрямований на розвиток пізнавальних процесів молодших

школярів. Вони визначають головні напрями оновленого змісту та гуманізації цілей шкільної освіти, вказують на індивідуалізацію пошуків сучасних підходів до більш ефективних навчально-виховних та корекційних процесів, що відповідають вимогам сучасності. Ці підручники не передбачають дотримання жорстких вимог для навчання учнів. Вони залишають простір для творчої роботи вчителя з учнями, передбачають індивідуальний підхід навчально-виховного та корекційного процесів до кожного учня окремо. Підручники вміщують лише базовий зміст початкової освіти, який передбачає різнобічний розвиток учнів, закладають основи компетентності, що має розвивати їхній досвід, який допомагатиме у вирішенні проблем теперішніх і у майбутньому, навчатиме учнів здобувати нову інформацію, виховуватиме вміння приймати свідомі особисті рішення [1].

Зважаючи на зміст навчання в школі, вчителю потрібно для кожного уроку визначатися з розвивальною задачею. Здебільшого ця задача стосується розвитку логічного мислення учнів шляхом формування прийомів розумової діяльності: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстракції і конкретизації, а також шляхом розв'язання задач з логічним навантаженням (ці задачі пропонуються вчителем за наявності часу й виходячи з пізнавальних потреб учнів).

Запропонований навчальний зміст у підручниках створює умови для постійного виконання учнями розумових операцій, для збагачення їхнього словникового запасу математичною термінологією, що позитивно впливає на розвиток математичного мовлення.

В розумовому розвитку молодших учнів багато що залежить від середовища, в якому вони знаходяться, від кількості і якості інформації, яку вони можуть отримувати від учителя, це і буде в більшості випадків обумовлювати їхню поведінкову, пізнавальну і практичну діяльність. Сюди входить інформація, яку учні одержують шляхом безпосереднього сприймання, а також опосередковано, через слово яке бачать (картки з словами або словосполученнями, жести, дактиль). Для розвитку розумової діяльності учнів необхідно збільшення кількості і зміна форми подання інформації.

Без спеціального навчання словесного мовлення і розширення кола уявлень про навколишній світ учні з порушеннями слуху оволодівають диференційованим сприйманням навчального матеріалу з великими труднощами. Вони засвоюють легко тільки той матеріал, з якими безпосередньо пов'язана їхня практична діяльність.

По даним досліджень Т. Розанової зорове сприймання у дітей з порушеннями слуху значно розвивається у старшому дошкільному віці та у шкільний період. Є і визначена специфіка у розвитку зорового сприймання у дітей з порушеннями слуху. У них формується тонко диференційоване сприймання міміки і жестів інших людей, положень зміни пальців руки при дактилюванні, а також рухів губ, обличчя та голови людини при усному мовленні [2]. Зорове сприймання має дуже велике значення для розвитку

можливостей учнів з порушеннями слуху, воно дає можливість спілкування з оточуючими, а відтак уможлиблює більш інтенсивний розвиток пам'яті, мислення, допомагає скоротити розрив у розвитку з чуучими учнями.

Воно також відіграє дуже важливу роль не тільки в загально-пізнавальній діяльності учнів з порушеннями слуху, а і у ознайомленні та вивченні логіко-математичних відношень. Тому вчителю необхідно дуже уважно відноситися до формування і розвитку зорового сприймання учнів з порушеннями слуху. Завдання кожного вчителя – забезпечити розвиток зорового сприймання в єдності з формуванням словесного мовлення та мислення [3].

Всі етапи підручників розроблялися з урахуванням розвитку зорового сприймання у учнів з порушеннями слуху, їхнього ознайомлення з предметами і явищами світу, що їх оточує.

Виховна задача вчителя на уроці у головному стосується формуванню пізнавального інтересу в учнів до вивчення математики та розвитку таких якостей особистості, як охайність, товариськість, доброзичливість тощо.

У початковій школі здебільшого використовують комбінований урок. В структуру комбінованого уроку входять такі етапи:

- мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- актуалізація опорних знань і способів дії;
- формування нових знань і способів дії;
- закріплення вивченого, формування вмінь і навичок;
- рефлексія навчально-пізнавальної діяльності учнів.

На етапі навчально-пізнавальної діяльності важливо викликати зацікавленість в опануванні нового матеріалу, спонукати учнів до активної роботи. Такі бесіди вчителя з учнями повинні мати мотиваційний характер і мають закінчуватися повідомленням учителя про тему і задачі уроку.

Зміст етапу актуалізації опорних знань і способів дії полягає у підготовці учнів до сприйняття нової інформації, для чого доцільно актуалізувати ті знання та способи дії, які є базою для засвоєння нового навчального матеріалу.

На цьому етапі доцільно використовувати такі види роботи: зорові, графічні, математичні диктанти, геометричні хвилинки, усне опитування, усну лічбу тощо.

З метою розвитку в учнів уваги, сприймання, запам'ятовування корисно використовувати саме зорові диктанти.

Перед проведенням зорових диктантів вчителю необхідно проінструктувати учнів: «Уважно розгляньте подані фігури, зверніть увагу на їх форму, колір, розмір; запам'ятайте послідовність фігур. Після того, як ці фігури будуть закриті, вам слід відтворити їх у поданій послідовності». Учні розглядають геометричні фігури, усно (за можливостями) описують їх, можуть використовувати дактиль, жестову мову. Після цього учні повинні по пам'яті викласти на парті геометричні фігури у поданому порядку. Перевірка проводиться через зіставлення одержаних учнями послідовностей із поданою на дошці.

Етап формування нових знань та способів дії передбачає створення проблемної ситуації, її розв'язання, формування орієнтувальної основи дії, первинне закріплення у матеріалізованій формі та у формі виконання навчальних дій із коментарем.

Наступне опрацювання дії відбувається на етапі закріплення вивченого матеріалу та формуванні вмінь і навичок, який до того ж передбачає безперервне повторення вивченого раніше.

На заключному етапі уроку підбивається підсумок уроку, рефлексія діяльності, а головне – визначається внесок уроку у розвиток учнів.

Оцінюючи власну діяльність на уроці, індивідуальні досягнення, вчитель пропонує учням починати висловлювання з таких слів (за О. Савченко):

«Я знаю, що ...», «Я можу пояснити ...», «Я розумію ...», «Я знаю, як зробити ...», «Я вмію робити ...», «Я намагаюсь ...», «Я хочу досягти ...», «Я відчуваю, що мені потрібно ...» та ін..

Доречно також проводити з учнями самоаналіз діяльності учнів і під час перевірки завдань. Учитель пропонує висловитися (у нашому випадку висловлювання можуть бути словесною, жестовою мовами, а також з допомогою дактилювання):

«Хто задоволений своєю роботою, а у кого є до себе зауваження, побажання» та ін.

Список використаних джерел:

1. Навчання дітей із порушеннями слуху: *навчально-методичний посібник*. О. М. Таранченко, О. Ф. Федоренко, В. В. Жук, В. В. Литвинова, С. В. Литовченко, С. В. Кульбіда. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 216 с.
2. Кульбіда С. В. (2006). Правила дактилювання. *Дефектологія*, 1, 39-41.
3. Учні початкових класів із порушеннями слуху: навчання та розвиток: *навчально-методичний посібник*. С. В. Кульбіда, С. В. Литовченко, В. В. Жук, В. В. Литвинова. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 144 с.

Литовченко Світлана Віталіївна,

доктор педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

завідувач відділу освіти дітей з порушеннями слуху

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ПЕДАГОГАМ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Педагогічні працівники спеціальних шкіл та інклюзивних класів, які працюють з дітьми з порушеннями слуху, вже мають значний досвід організації дистанційного навчання, мають цікаві напрацювання,